

Власенко О.О.

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ОЦІНКА РІВНЯ ОБІЗНАНОСТІ СТРУКТУРНОГО ПОКАЗНИКА ПРОФЕСІЙНОГО ПОВІДОМЛЕННЯ З ПОЗИЦІЇ АНАЛІЗУ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

В статті висвітлено необхідність застосування професійно-мовленнєвої компетентності як показника рівня продукування професійного мовлення менеджерами. Використання професійного мовлення забезпечує швидку комунікацію між партнерами, колегами, підлеглими та керівництвом.

Визначено, що одним із показників, що характеризують професійно-мовленнєву компетентність менеджера є структурний показник професійного повідомлення. Він застосовується для оцінки рівня обізнаності респондентів відповідності структурної побудови професійного повідомлення меті інформування. Оцінка відбувається шляхом визначення використання, у відповідності до мети професійного мовлення, необхідних, слушних і доречних професійних термінів, що характеризують відповідність структури письмових та усних текстів.

Проаналізовані результати емпіричного дослідження рівня обізнаності структури професійного повідомлення майбутніми менеджерами. Дослідження проводилося за допомогою письмового виконання ситуаційних завдань. Оцінка відбувалася шляхом аналізу управлінських документів, які були складені респондентами, на основі запропонованих проблемних ситуацій в організації. Загальна кількість респондентів склала 252 абітурієнта ВНЗ України за спеціальністю «менеджмент». Було проведено порівняння рівня обізнаності структурного показника між бакалаврами та магістрами.

Результати емпіричного дослідження свідчать, що рівень цього показника у двох групах респондентів (бакалаври, магістри) однаково низький і необхідно підвищувати обізнаність, щодо структури професійного повідомлення. Ця обізнаність є первинною ланкою в опануванні навичок побудови професійного повідомлення. Без її набуття неможливо засвоїти наступні навички, що забезпечують високий рівень дискурсивного критерію професійно-мовленнєвої компетентності.

Ключові слова: структурний показник, професійне повідомлення, професійно-мовленнєва компетентність, менеджер, професійне мовлення.

Постановка проблеми. Одним з основних інструментів роботи менеджера є професійне мовлення, яке відображає всю специфіку галузі в якій працює організація та особливості виконання управлінських функцій. Саме єдиний мовний код професійного мовлення забезпечує швидку комунікацію між партнерами, колегами, підлеглими та керівництвом. Таким чином, професійно-мовленнєва компетентність відображає здатність менеджера до використання всіх вербальних засобів для продукування та можливість сприйняття професійного повідомлення.

Одним з показників, що характеризують професійно-мовленнєву компетентність менеджера є структурний показник професійного повідомлення, що використовується для оцінки рівня

обізнаності респондентів відповідності структурної побудови професійного повідомлення меті інформування. Оцінка відбувається за рахунок визначення використання доречних професійних термінів, тобто спроможність менеджера до продукування відповідно-структурованих слушних письмових та усних текстів, що відповідають меті професійного мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про недостатність висвітлення впливу обізнаності структури професійного документу на професійно-мовленнєву компетентність менеджера. Розглядом значення «професійно-мовленнєва компетентність» займалися вчені: Л. Барановська, Л. Березовська, Є. Бондаренко, А. Варданян, Т. Іванчікова, Г. Калмиков,

Н. Колодій, Л. Рубцова, В. Саражинська, Н. Скибун та ін. Досліджували структуру ділового професійного документу: М. Брус, І. Гайдаєнко, К. Гохман, Т. Єщенко, Н. Жмаєва, В. Кубко, С. Литвинська, І. Маруніч, М. Пентилюк та ін.

Однак, в їх дослідженнях не відображено вплив обізнаності структурного показника професійного повідомлення на професійно-мовленнєву компетентність менеджера.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка обізнаності структурного показника професійного повідомлення майбутніх менеджерів як показника, що характеризує їх професійно-мовленнєву компетентність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх менеджерів виходить з того, що вона відображає здатність продукувати, за допомогою доречних професійних мовних засобів інформаційно насичене, відповідно структуроване професійне висловлювання та вербально сприймати, осмислювати і розуміти професійно-центровану інформацію, що надана співрозмовником, з оцінкою і релевантною її інтерпретацією.

Відповідність структурованості професійного повідомлення оцінює структурний показник професійно-мовленнєвої компетентності. Він характеризує обізнаність використання відповідної структури змісту, визначеному задуму або мотиву професійного повідомлення, відображає цілісність, зв'язність та структурну організованість професійного тексту.

Таким чином, структурний показник професійно-мовленнєвої компетентності є одним з показників, що характеризує дискурсивний критерій цієї компетентності, обізнаність якого є ґрунтовною для побудови правильно структурованого професійного повідомлення.

Для визначення обізнаності майбутніх менеджерів щодо структури відповідних професійних документів, виходимо з підходу Т. Єщенко, яка вважала, що «структурні показники «віддзеркалюють» ознаки текстової структури (зв'язність, цілісність, інтеграція, прогресія, стагнація, дискретність або членованість)» [3, с. 174].

Вважаємо, що найголовнішими ознаками тексту є зв'язність та цілісність. «Зв'язність – категорія, що характеризує особливість з'єднання всередині тексту його елементів. Цілісність – категорія, пов'язана зі смисловою єдністю» [5, с. 18, 19].

Підтримуємо думку Н. Чепелевої, яка зазначала, що «зв'язність забезпечується сукупністю факторів, логікою викладу, специфічною орга-

нізацією мовних засобів, комунікативною спрямованістю повідомлення, композиційною структурою», а говорити про цілісність тексту «можна лише у тому випадку, коли всі його елементи тісно пов'язані між собою та підпорядковані загальному концепту, який і є втіленням глибинної семантики повідомлення» [8, с. 7, 8].

Проводячи аналіз професійного документу з менеджменту, вважаємо, що «логічність мовлення має багато спільного з точністю. Вона теж характеризує зміст висловлювання і забезпечує його смислову послідовність», при цьому «логічність виявляється в точності вживання слів і словосполучень, у правильності побудови речень, у смисловій завершеності тексту» [7, с. 66, 67].

Крім того, вважаємо, що у структурі професійного повідомлення є «два основних рівня дискурсивної структури – глобальна і локальна». При цьому, «глобальна структура – це структура найбільших складових дискурсу. У письмовому дискурсі глобальна структура експліцитно виражена у вигляді абзаців і більших компонентів. Локальна структура – це структура, що складається з мінімальних одиниць, які відносяться до власне дискурсивних. Локальна структура письмового дискурсу частково передається пунктуацією» [4, с. 70].

При оцінці побудови структури, визначених професійних документів з менеджменту, розділяємо підхід С. Литвинської: «У жанрах офіційно-ділового стилю основною особливістю мовної організації тексту є стандартизованість – заданість архітектоніки, синтаксичних конструкцій і мовних формул. Вона не допускає в текст проникнення суб'єктивності, особистих авторських оцінок і спрямовує мовне оформлення за певною схемою, яку задає структура тільки цього жанру.» Виходячи з цього «жанр рішення задає схему: констатаційна – постанова – постановча частина; жанр наказу потребує імперативності, вираженої інфінітивом; договір задає схему представлення двох сторін; листи й заяви потребують прямої адресації» [6, с. 39].

Таким чином, проводячи оцінку структури професійного повідомлення з менеджменту, необхідно розуміти, що більшість вимог до структури документу є стандартизованими та уніфікованими з позиції структури змісту документу та використання стандартизованих мовних одиниць.

При цьому, при проведенні оцінки обізнаності цього показника, вважаємо, що одними із основних рис письмового професійного мовлення є «документальність, наявність реквізитів, що

мають певну черговість; суворе регламентація тексту (виділення параграфів, пунктів, підпунктів); відсутність індивідуальних авторських мовних ознак» [1, с. 9].

В нашому дослідженні брали участь абітурієнти, що навчались на IV курсі бакалаврату (перший, бакалаврський рівень ЗВО IV рівня акредитації) та на I курсі магістратури (другий, магістерський рівень ЗВО IV рівня акредитації) за спеціальністю 073 «Менеджмент». Емпіричне дослідження рівня обізнаності майбутніми менеджерами структури професійного повідомлення проводилося за допомогою письмового виконання ситуаційних завдань, за розробленими автором Кейсами, за рахунок відсутності готових тестів та методик, які могли б оцінити обізнаність абітурієнтами структури професійного повідомлення з менеджменту. Оцінка відбувалася шляхом аналізу управлінських документів, які були складені респондентами, на основі запропонованих в цих Кейсах проблемних ситуацій організації. Запропоновані ситуації є розповсюдженими у пересічній діяльності більшості організацій. Документи, що розроблялися респондентами є професійними документами, з якими стикається більшість менеджерів у своєї професійної діяльності. Загальна кількість респондентів складала 252 абітурієнта ВНЗ України, з них 126 магістрів та 126 бакалаврів.

У відповідності до ситуації першого Кейстаді, необхідно було скласти лист-відмову, що є стандартизованим документом та використовується в професійному, письмовому мовленні більшості організацій. Оцінка обізнаності структурного показника проходить у відповідності до вимог, що ставляться до такого документу. Лист-відмова повинен містити наступні структурні частини: персональна адресація; подяка за пропозицію; інформація, яка свідчить, що надана інфор-

мація адресата була уважно вивчена; позитивна оцінка адресата; відмова та причини, що призвели до цього; освітлена можливість подальшої співпраці; підпис особи, що писала лист.

Максимальна оцінка за цей лист складала 70 балів. За наявності кожного повністю сформованого структурного елементу в листі – респондент отримував 10 балів. У випадку не достатньо розкритого, мовно сформованого структурного елементу – респонденту виставлялося 5 балів. У разі відсутності та несформованості – 0 балів.

Отримана сума балів інтерпретувалась виходячи з наступних даних: 70 балів – дуже високий рівень обізнаності структури професійного повідомлення; від 60 до 65 балів – високий рівень обізнаності структури професійного повідомлення; від 45 до 55 балів – середній рівень обізнаності структури професійного повідомлення; від 30 до 40 – низький рівень обізнаності структури професійного повідомлення; менше 30 балів – дуже низький рівень обізнаності структури професійного повідомлення.

Аналіз результатів визначив, що більшість респондентів (67%, $n=169$) мають низький рівень обізнаності структури професійного повідомлення та 19% ($n=47$) – дуже низький рівень цього показника. Лише 14% ($n=36$) мають середній рівень обізнаності структури професійного повідомлення. Аналіз рівнів показників за двома групами респондентів (бакалаври та магістри) засвідчив, що тенденція майже однакова (рис. 1).

Середньо-зважене відхилення показників, за групами обізнаності, становило 4,7%. Найбільше значне відхилення у групі з дуже низьким рівнем обізнаності структури професійного повідомлення. Так, у бакалаврів, до дуже низького рівня означеного показника відносяться 15% ($n=19$), а у магістрів 22% ($n=28$) опитаних. Це свідчить про більш високий рівень знань бакалаврів про відпо-

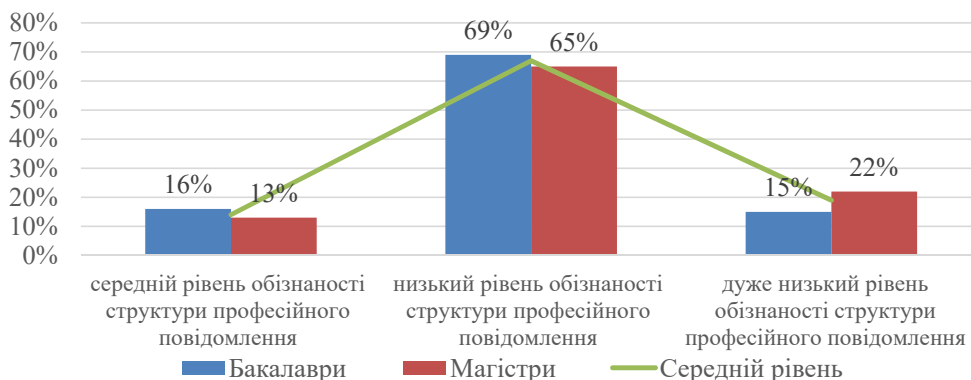

Рис. 1. Рівень обізнаності структурного показника професійного повідомлення

відність структури повідомлення змісту, визначеному задуму та мотиву професійного мовлення.

Для підтвердження цих емпіричних даних, розраховуємо коефіцієнт Фішера та Стьюдента. Коефіцієнт Фішера складає 1,03, що менше ніж f -критичне при кількості ступенів свободи $p < 0,05$; $p < 0,01$. Це підтверджує H_0 – нульову гіпотезу, відповідно якої групи бакалаврів та магістрів є однорідними вибірками в межах своєї групи.

Коефіцієнт Стьюдента дорівнює 1,36, що менше ніж t -критичне при кількості ступенів свободи $p < 0,05$; $p < 0,01$. Відповідно до цього ми приймаємо H_0 – нульову гіпотезу, що говорить про рівність дисперсій цих двох вибірок, тобто відмінності порівнюваних величин статистично є не значимими. Отже, обізнаність структурного показника професійного повідомлення у цих двох групах респондентів однакова.

Ці дані свідчать про необхідність підвищення рівня обізнаності структури професійного повідомлення в навчальному процесі з даного фаху.

Другий Кейс-стаді також надає можливість оцінити навички перенесення теоретичних знань структури тексту в практичну діяльність з менеджменту та потребує теоретичних знань і практичних навичок складання наказу діяльності організації.

Оцінка обізнаності структури професійного повідомлення проводиться виходячи з наступних вимог до структурних частин наказу: повинна бути дата наказу; наявність заголовку наказу, де обов'язково повинно бути вказано суть його змісту; в тексті наказу повинно відобразитися обґрунтування наказу (у нашому кейсі – це «Згідно програми підвищення ефективності системи управління на 2021 рік»); текст наказу повинен містити заходи підвищення ефективності

діяльності підприємства; у наказі повинно відобразитися хто та яким чином відповідає за впровадження заходів; зазначається термін виконання запланованих заходів; зазначається, хто контролює виконання впроваджених заходів; відображається посада та підпис особи, що видала наказ.

За наявності кожного повністю сформованого структурного елементу в листі респондент отримує 10 балів. У випадку не достатньо розкритого, мовно сформованого структурного елементу – респонденту виставляється 5 балів. У разі відсутності та несформованості – 0 балів. Таким чином, максимальний бал за цим кейсом – 80.

Отримана сума балів інтерпретується виходячи з наступних даних: 80 балів – дуже високий рівень обізнаності структури професійного повідомлення; від 70 до 75 балів – високий рівень обізнаності структури професійного повідомлення; від 60 до 65 – середній рівень обізнаності структури професійного повідомлення; від 50 до 55 – низький рівень обізнаності структури професійного повідомлення; менше 50 балів – дуже низький рівень обізнаності структури професійного повідомлення.

Результати дослідження свідчать, що більшість респондентів (73%, $n=183$) мають низький рівень обізнаності структури професійного повідомлення та 15% ($n=39$) – дуже низький рівень цього показника. Лише 12% ($n=30$) мають середній рівень обізнаності структури професійного повідомлення. Аналіз рівнів показників за групами респондентів (бакалаври та магістри) засвідчив, що тенденція не відрізняється (рис. 2).

При порівнянні цих двох груп за результатами, можна зробити висновки, що рівень обізнаності структури професійного повідомлення у магістрів незначно вище. Так, до середнього рівня обізнаності структури професійного повідомлення від-

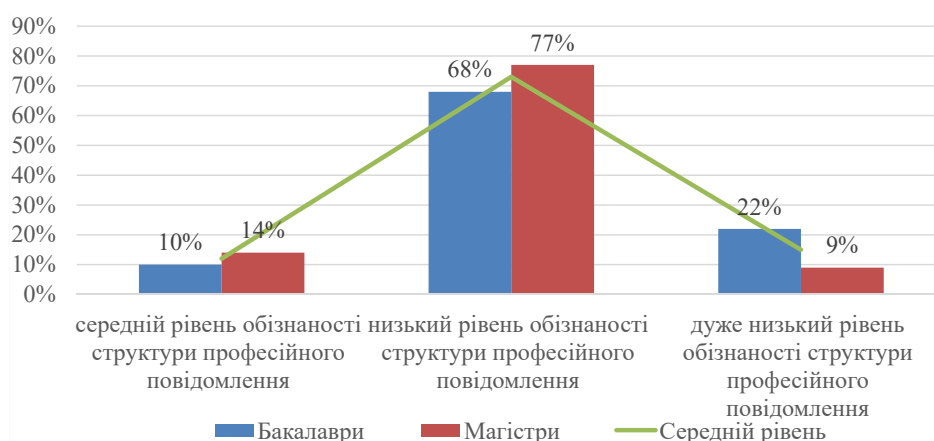

Рис. 2. Рівень обізнаності структурного показника професійного повідомлення

носяться 14% (n=18) магістрів и лише 10% (n=12) бакалаврів; до низького рівня обізнаності структури професійного повідомлення відноситься 77% (n=97) магістрів при 9% (n=11) з дуже низьким рівнем цього показника та 68% (n=86) бакалаврів при 22% (n=28) з дуже низьким рівнем цього показника.

Для підтвердження цих емпіричних даних, розраховуємо коефіцієнт Фішера та Стьюдента. Коефіцієнт Фішера складає 1,48, що менше ніж f -критичне при кількості ступенів свободи $p < 0,05$; $p < 0,01$. Це підтверджує H_0 – нульову гіпотезу, відповідно якої групи бакалаврів та магістрів є однорідними вибірками в межах своєї групи.

Коефіцієнт Стьюдента дорівнює 2,49, що менше ніж t -критичне при кількості ступенів свободи $p < 0,01$. Відповідно до цього ми приймаємо H_0 – нульову гіпотезу, що говорить про рівність дисперсій цих двох вибірок, тобто відмінності порівнюваних величин статистично є не значимими. Отже, обізнаність структурного показника професійного повідомлення у цих двох групах респондентів однакова.

Це свідчить про необхідність підвищення рівня обізнаності структури професійного повідомлення в навчальному процесі з даного фаху.

Підвищення рівня обізнаності структури професійного повідомлення є підґрунтям для складання правильно побудованих професійних звернень та показником, що характеризує дискурсивний критерій професійно-мовленнєвої компе-

тентності. Ця обізнаність є первинною ланкою в опануванні навички побудови професійного повідомлення, без її набуття неможливо засвоїти наступні навички, що забезпечують високий рівень цього критерію.

Висновки. Професійно-мовленнєва компетентність менеджера відображає його здатність використовувати всі вербальні засоби для продукування та його можливість сприйняти професійне повідомлення.

Одним із показників професійно-мовленнєвої компетентності є структурний показник професійного повідомлення. Він оцінює обізнаність використання відповідної структури професійного повідомлення, відображає цілісність, зв'язність та структурну організованість професійного тексту.

Емпіричне дослідження обізнаності майбутніх менеджерів структури побудови професійного мовлення показало, що рівень цього показника в обох групах (бакалаври, магістри) низький і необхідно підвищити обізнаність респондентів, щодо структури професійного повідомлення.

Подальше дослідження цього напрямку є дуже перспективним та доцільним, оскільки ця обізнаність є первинною ланкою в опануванні навички побудови професійного повідомлення, без її набуття неможливо засвоїти наступні навички, що забезпечують високий рівень дискурсивного критерію професійно-мовленнєвої компетентності.

Список літератури:

1. Брус М. П. Українське ділове мовлення. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2004. 230 с.
2. Єщенко Т. А. Категорія «інформативність» («змістовність»), її мовне вираження в тексті/ ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ. Вип. 6, 2011. С. 172–180.
3. Єщенко Т. А. «Категорія «інформативність» («змістовність»), її мовне вираження в тексті». Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету, вип. 6, вип. 1, Жовтень 2011, с. 172–80, doi: 10.31812/filstd.v6i1.791
4. Жмаєва Н. С., Гохман К. Є. Концептуальні засади аналізу дискурсу/ Science and Education a New Dimension. Philology, VI(48), Issue: 161, 2018. P. 68–72.
5. Кубко В.П. Документна лінгвістика. Одеса: ОНПУ, 2009. 81 с.
6. Литвинська С.В. Лінгвістичні основи документознавства. К. : Талком, 2020. 128 с.
7. Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення. К.: Центр учбової літератури, 2011. 224 с.
8. Чепелева Н.В. Текст і читач: посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 124 с.

Vlasenko O.O. ASSESSMENT OF THE LEVEL OF AWARENESS OF THE STRUCTURAL INDICATOR OF PROFESSIONAL MESSAGE FROM THE PERSPECTIVE OF THE ANALYSIS OF PROFESSIONAL SPEECH COMPETENCE OF FUTURE MANAGERS

The article highlights the need to use professional speech competence as an indicator of the level of production of professional speech by managers. The use of professional speech ensures fast communication between partners, colleagues, subordinates and executives.

It is determined that one of the indicators characterizing the manager's professional speech competence is the structural indicator of the professional message. It is used to assess the level of respondents' awareness of the compliance of the structural construction of the professional message with the purpose of informing. The evaluation takes place by determining the use of necessary, correct and appropriate professional terms that characterize the correspondence of the structure of written and oral texts in accordance with the purpose of professional speech.

The article analyzes the results of the empirical study of the level of awareness of the structure of the professional message by future managers. The research was conducted using written performance of situational tasks. The assessment was carried out by analyzing the management documents compiled by the respondents based on the suggested problem situations at the organization. The total number of respondents was 252 management applicants to Ukrainian universities. One compared the level of awareness of the structural indicator between Bachelors and Masters. The results of the empirical study show that the level of this indicator in two groups of respondents (Bachelors, Masters) is equally low. Thus, it is necessary to raise awareness about the structure of the professional message. This awareness is the primary link in mastering the skills of constructing the professional message. Without its acquisition, it is impossible to learn the following skills ensuring a high level of the discursive criterion of professional speech competence.

Key words: *structural indicator, professional message, professional speech competence, manager, professional speech.*